

Slovo k povzbuzení na středu 10. února 2021, sv. Scholastiky, panny
Biblická čtení: Gn 2,4b-9.15-17; Ž 104; Mk 7,14-23

Milé sestry, milí bratři,

v předešlých dvou dnech jsme naslouchali první zprávě o stvoření světa, velkolepému hymnu rozvrženému do šesti stvořitelských dnů a jednoho dne odpočinku jako svých sedmi „slok“. Dnes se před námi otevírá druhá, ještě archaičtější a také obrazná zpráva o stvoření světa (s několika vynechávkami jí budeme naslouchat ještě zítra). Dovolte proto zase několik neumělých střípků, snad podnětů k rozjímání nad ní...

V centru celého obrazného vyprávění o stvoření stojí opět člověk, a to snad ještě výrazněji než včera. Je stvořen jako úplně první, ještě nerozlišený na muže a ženu. Země je ještě neobdělaná, bez života a bez deště, což je ekvivalentní obrazné vyjádření její pustoty a prázdnoty, propastným tůním, prvotnímu chaosu, nicotě. Až po člověku je stvořen celý svět jako prostředí, ve kterém má žít, je stvořen jako zahrada pro člověka, jako rozkvetlá zahrada zaplněná všemi možnými živočichy. A až nakonec, když člověk nenajde mezi živými tvory sobě rovného, je z Adamova žebra stvořena Eva, člověk je dotvořen ve své vztahovosti i pohlavní rozlišnosti, jako muž a žena.

Člověk je utvořen, uhněten z hlíny, z hmoty. Proto je nazván *ádám*, «prach ze země» (*adámá* je hebrejsky „země“), je pomíjivý, „ze země vzatý“. Ale v jeho chřípí je «dech života», Boží dech života, který je v jeho případě něčím víc než jen «dechem života» společným všem živým tvorům. Jen o člověku je řečeno, že mu jej Hospodin přímo vdechl «do jeho nozder». Proto «dech života» člověka, jeho duše je spíše oživována «duchem oživujícím», Božím duchem, Svatým duchem, jak už zdůraznil svatý Irenej. Jeden z fragmentů biblického textu tuto mimořádnost stvoření člověka ještě rozvíjí slovy: «Dech života jsi vdechl v jeho chřípí, rozum a poznání». Josef Flavius, židovský historik druhé poloviny prvního století, toto místo navíc glosuje: «Utvořil Bůh člověka, vzav prach ze země a vdechl mu ducha a duši».

Člověk je tedy stvořen, složen z hmotného těla i duchové duše. Je to duše, která je živoucím principem člověka, oživuje tělo, je v člověku Bohu nejpodobnější, je dokonce jeho tajemným přebýváním v člověku..

Naprosto geniálně tento moment, jakož i mnohé další momenty biblických dějin, ztvárnil (anonymní) autor Velkého žitavského postního plátna (to je podivuhodné plátno z roku 1472 s ještě podivuhodnějšími dějinami, které nelze na tomto místě rozvíjet; je to velké barevné plátno o velikosti 820 x 680 cm, obsahuje 90 výjevů ze Starého a Nového zákona, včetně několika apokryfních; bylo určeno na zakrytí „posvátného dění“ na hlavním oltáři jako „půst očí“ pro svatopostní dobu): Na šestém obraze první řady vidíme tvořícího Krista – Bůh přeci tvoří Slovem – a před ním klečícího člověka. Kristus-Slovo se k člověku sklání, jde mu v ústrety a vzkládá své ruce na jeho hlavu, aby mu požehnal. Člověk má proto ruce sepnuté k modlitbě. A protože je nahý, je zřejmé (ač je vše vyobrazeno jen velmi cudně), že jeho tělo je zatím androgynní (mužské i ženské najednou), horní polovina jeho těla je jakoby ženská, dolní jakoby mužská. Jeho vztahovost a pohlavní rozlišenost budou ještě samostatně dotvořeny. V pozadí vše sleduje skupina zvířat různých druhů, z nichž si Adam nevybere sobě rovného.

Všechny detaily výjevu stojí za povšimnutí, zásadním momentem je však ono takřka obřadné tvoření Kristem. Nejde jen o to, že Syn je Slovo, „nestvořená stvořitelská ruka“ Otcova, dokonce ani jen o to, že modlitební vztah k Bohu (Kristu) je součástí přirozenosti člověka, ale také o to, že člověk je tímto vlastně vytvořen k obrazu Syna, Krista.

Něco podobného (jako neznámý autor Velkého žitavského postního plátna obrazem) to slovy vyjádřil Tertulján, kněz-mučedník, velký církevní spisovatel druhé poloviny třetího století: Když Bůh hnětl z hlíny Prvního Adama, již dopředu hleděl na Druhého Adama, na Krista, a rovnou lidskou přirozenost stvořil podle něj tak, aby byla schopna v plnosti času přijmout

Božství, aby byla schopna se při vtělení spojit s Božskou přirozeností Syna. I to (snad) můžeme vidět v postavě tvořícího Krista-Slova.

Vraťme se ale k samotnému biblickému textu. Pro člověka je stvořena «zahrada v Edenu» (*eden* byl i v jiných kulturách – zejména Blízkého a Středního Východu – pojmem pro ráj, rajskou zahradu). Rozkvetlá zahrada je symbolem blízkosti Boha člověku, blízkosti, která má sílu učinit život člověka šťastným. I v tomto případě je blízkost Boží vždy již nějakou blízkostí Kristovou. Opět to byl svatý Irenej a po něm řada dalších církevních otců, kteří si Boží přítomnost u člověka v prvotním stavu představovali tak, že s Adamem se po zahradě procházel sám Syn.

V každém případě prvotní stav člověka je vykreslen jako rajský. Za tím je také skryta pravda víry, tím je zjeveno, že mravní zlo nemůže pocházet od Boha, to může být jen důsledkem rozhodnutí stvořených bytostí, hříchu člověka (a potažmo andělů).

V zahradě jsou totiž dva stromy, «strom života» a «strom poznání dobrého a zlého». Ten první je zdrojem nesmrtelnosti, stromem Božího života. Z něj člověk může jíst dle libosti a může žít. Ten druhý, sice také «líbezný na pohled», jehož «ovoce je chutné k jídlu», je ovšem člověku zapovězen: «Ze všech stromů v zahradě smíš jíst, ale ze stromu poznání dobra a zla jíst nesmíš, neboť kdybys z něho jedl, musíš zemřít».

Jezení je vždy nějakou formou přivlastnění si, přijetí, zkonsumování. Člověk se smí stále radovat z Božího daru života, ovšem nesmí si nikdy přivlastnit právo určovat, co je dobré a co zlé, to přísluší jedině Bohu. Člověk není Bůh, je jen Božím obrazem a má být Boží podobou. Jedině Bůh určuje, co je dobré a co ne, určil to tím, jaké věci a živé bytosti stvořil a jak je stvořil, jak stvořil nebe a zemi. Dobrota a hodnota tkví ve věcech samých. Od hodnoty stvoření samých se odvíjí jejich mravní hodnota, od jejich bytí, ne od toho, jakou by do nich podle svého vložil člověk sám.

Vždyť i sám člověk je hodnotný tím, že je prostě člověkem, ne tím, jak ho vidí, posuzují a hodnotí druzí lidé či společnost, ani ne tím, jakou má „cenu“ pro druhé. A stejné je to u všeho ostatního.

Svoboda člověka totiž nespočívá ve vymýšlení a určování hodnot existujícího, v jezení ze «stromu poznání dobrého a zlého». Svoboda člověka je předně v tom, že může svobodně jednat v souladu s poznávanými hodnotami, v souladu s přirozenostmi věcí i s přirozeností svou, se svým základním určením být v dobrotě podobný Bohu. Pak bude mít přístup ke «stromu života», k Božímu životu, k věčnosti.

Jistěže pro určení konkrétní mravní hodnoty toho či onoho hrají roli i mnohé další faktory; okolnosti, situace, konečně i hodnota věci pro konkrétního člověka. To je pravda, ale – aniž bychom zde jakkoli chtěli otevřít „Pandořinu skříňku“ ontologie – základní princip na základě biblické zprávy o stvoření zůstává vždy stejný: Hodnotu neurčujeme my ale Bůh a je dána bytím samotným, bytím, které dané stvoření, věc či tvor, dostalo od svého Tvůrce.

Proto má svou vlastní hodnotu i země jako taková, zahrada země jako celek. I z toho důvodu člověk také není jejím absolutním pánem, ale jen správcem, jeho úkolem je zahradu «obdělávat a chránit». Naše chování ke světu, k přírodě je také součástí našeho mravního jednání. Ani v případě země nesmíme jíst ze «stromu poznání dobrého a zlého», nemůžeme si přivlastnit právo určit způsoby, jak se ke světu a k přírodě chovat. Už přinejmenším proto ne, že má zůstat prostředím života i pro generace po nás.

Kéž bychom toužili nejíst ze «stromu poznání dobrého a zlého», ale raději hledali a poznávali, co je dobrota (přirozenost) věcí a tvorů, a podle ní a podle své přirozenosti dobře jednali. Abychom se k lidem chovali jako lidé, ke zvířatům jako lidé, k celému světu jako lidé «k Božímu obrazu a podobě» stvoření, konečně i proto, abychom tak měli stále přístup ke «stromu života uprostřed zahrady».